

*Бондаренко О. К.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів
Одеського національного університету*

ПРОСОДИЧНИЙ ПОРТРЕТ ШЕФ-КУХАРЯ В РІЗНИХ СИТУАЦІЯХ СПІЛКУВАННЯ

Анотація. Ця стаття має на меті визначити мовленнєву поведінку американського шеф-кухаря Майкла Саймона в різних комунікативних ситуаціях, щоб визначити роль просодичних прийомів у формуванні його мовленнєвого портрета. У роботі розглядаються основні характеристики індивідуального професійного статусу, висвітлюється місце професії в соціальному статусі мовця, проводиться перцептивний експериментальний аналіз і встановлюються просодичні маркери професійного мовлення шеф-кухаря.

Проведене дослідження дало змогу визначити мовленнєвий репертуар Майкла Саймона, набір просодичних символів, які обирає мовець відповідно до комунікативної ситуації та стилю спілкування.

Проведені фонетичні дослідження дозволяють підсумувати наступні результати: мовленнєва поведінка шеф-кухарів у разі приготування їжі на кухні характеризується швидкістю мовлення, короткими паузами, складними тонами, низхідними звукорядами, поділом мовлення на короткі синтаксиси. Ця взаємодія просодичних символів передбачає чіткий, впевнений тон і характеризує мовця в цій ситуації як впевненого професіонала.

У співбесіді мовленнєвий репертуар шеф-кухаря різноманітний, переважають рівні, хвилясті гами, що додають промові тонального забарвлення. Ритм мови повільно-швидкий, переважають паузи середньої тривалості. Такий ритмічний репертуар демонструє вміння мовця адаптуватися до комунікативної ситуації та реагувати на репліки та жарти співрозмовника.

Ключові слова: шеф-кухар, просодичний, комунікативна ситуація, професія, мовленнєвий репертуар.

Постановка проблеми. У соціофонетиці та соціолінгвістиці при дослідженні просодичних особливостей мовлення важливе місце відводиться вивченню та опису мовленнєвої поведінки представників різних соціальних груп.

Вітчизняні дослідники (В. С. Григораш, Є. В. Корнеласова, М. В. Чеснокова, О. Д. Петренко) приділяли увагу дослідженню соціального статусу мовця. Як відомо, мовлення людини є індикатором її соціальної належності і впливає на формування її мовленнєвого репертуару, з якого вона обирає мовні засоби відповідно до екстралінгвістичної ситуації.

При визначенні соціального статусу мовця враховується багато факторів, одним із яких є професійна освіта. Рід занять впливає на статус людини в суспільстві і вважається показником особистого успіху. Професія також визначає рівень доходу, який безпосередньо впливає на спосіб життя людини.

Тому в цій статті зроблено спробу проаналізувати просодичні зміни мовленнєвих актів кухарів у різних комунікативних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняному мовознавстві багато наукових праць присвячено опису просодич-

них змін в мовленні представників різних вікових (М. В. Чеснокова [1], В. С. Григораш [2]), територіальних (О. Я. Присяжнюк [3], Д. М. Карпова [4], О. В. Костроміна [5]), гендерних (У. Лабов [6; 7], Д. Крістал [8; 9; 10]) груп. Вивченню просодичних особливостей професійного мовлення присвячено праці Є. В. Корнеласової [11], О. Р. Валігури [12], Я. Р. Федоріва [13]. Теоретичним підґрунтям вищезазначених досліджень в галузі теорії інтонації є наукові студії видатних вітчизняних вчених – Т. О. Бровченко [14; 15], В. Г. Таранця [16], Н. В. Пелюченко [17] та зарубіжних – Д. Брезіла [18], Дж. Уельса [19], П. Траджила [20] та ін. Проте, визначення ролі просодичних ознак в мовленнєвому репертуарі шеф-кухарів лише починає привертати увагу дослідників (О. К. Ковальчук [21]) і ще не отримало належного висвітлення в лінгвістичній літературі.

Формування мети статті. Мета пропонованого дослідження полягає у визначенні просодичного портрету професійного шеф-кухаря Майкла Саймона у різних ситуаціях спілкування.

Для досягнення мети вирішувалась низка завдань:

- Визначити професійний статус особистості.
- Висвітлити місце професії в соціальному статусі мовця.
- Провести перцептивний експериментальний аналіз, з метою встановлення просодичних маркерів професійного мовлення шеф-кухаря.

Матеріалом дослідження послуговували фрагменти мовлення відомого американського шеф-кухаря Майкла Саймона в різних ситуаціях спілкування – на професійній кухні при приготуванні страв та в ситуації інтерв'ю на американському телебаченні [22].

Виклад основного матеріалу дослідження. Професія людини, як слушно визначає Є. В. Корнеласова, – це одна з найважливіших складових її соціального статусу. Професія як частина соціального статусу людини безпосередньо впливає на її мовленнєву поведінку [11]. І цей вплив відстежується на всіх мовних рівнях і у вживанні певної лексики (так званий професійний жаргон, характерний для представників будь-якої професії), і на фонетичному рівні. Як одиниці сегментного рівня, так і просодичні характеристики мовлення можуть виступати в якості маркерів професійної приналежності, а також відбивати особливості ситуації спілкування.

Вчені нарізно трактують поняття *професія*. Британські лінгвісти Д. Джері та Дж. Джері пропонують таке визначення: «професія – це яка-небудь професійна група середнього класу, яка характеризується вимогами вищого рівня технічних та інтелектуальних знань, а також досвіду, автономією при найманні та дисципліною, зв'язком з державною службою» [23].

Професія – це група людей, які мають один рід занять, і яка значною мірою саморегулюється [24].

Професія нарізно трактується вітчизняними і зарубіжними дослідниками. Вітчизняна дослідниця Є. В. Корнеласова розуміє

під професією рід діяльності людини, що слугує для неї джерелом доходу. При цьому терміни *професія, рід занять, рід діяльності* розглядаються авторами як синонімічні [11].

У пропонованій роботі вважаємо за доцільне виділити окремі характеристики професії, які можна вважати універсальними. Професійна – це певний вид діяльності, що вимагає наявності теоретичних і практичних знань, набутих шляхом спеціального навчання і в процесі роботи.

Не викликає сумнівів той факт, що професійна приналежність людини істотно впливає на її мовленнєву поведінку, мовлення може бути достатньо інформативним пр. спробі визначити професійну приналежність мовця.

Так британський лінгвіст Д. Крістал неодноразово зазначав, що коротка бесіда з людиною, професію якої потрібно визначити, дозволяє швидко зробити висновок про рід її діяльності [10]. Кожна професія має свою термінологію, яка прищеплюється під час діяльності і вживається несвідомо у потрібних і навіть непотрібних випадках. При цьому закономірно, що ступінь впливу професійної діяльності людини на її мовленнєву поведінку тим вищий, чим більшу кількість мовленнєвого спілкування передбачає її професія.

У пропонованому дослідженні робиться спроба вивчити мовленнєву поведінку американського шеф-кухаря Майкла Саймона і визначити роль просодичних засобів в утворенні мовленнєвого портрета шеф-кухаря у двох ситуаціях спілкування – на професійній кухні, при приготуванні страв та в ситуації інтерв'ю.

Основним методом дослідження було обрано перцептивний аналіз, який проводився за такими параметрами:

- синтагматичне членування; мелодика – перед термінальна частина (інтонація, шкала), термінальний тон;
- темп та паузація.

Делімітативні засоби озвученого мовлення об'єднують компоненти, які пов'язані з фонотактичними особливостями, син тактико-семантичними факторами, а також індивідуальними особливостями мовлення інформанта. Так, наприклад, у ситуації приготування страв в ресторані «Roast», шеф-кухар використовує в мовленні дуже короткі односинтагменні фрази, які звучать як накази:

I'm gonna add cilantro, | fresh mint | mix it up...

Кухар зосереджується на приготуванні і не піднімає очей. При цьому його міміка, вираз обличчя не змінюються, руки зайняті кухонним приладдям.

У ситуації інтерв'ю, шеф-кухар має розслаблений вигляд, він жартує, посміхається. Його фрази складаються з трьох-чотирьох синтагм, хоча й мають дещо уривчастий характер. Наприклад:

So, my wife is a full time vegetarian | and usually what happens | I'm a two day a week vegetarian. |

У ситуації інтерв'ю для «Columbus» виявляються риси спонтанного мовлення, що відрізняється невеликою кількістю пауз хезитації та зрідка наявністю повторів.

If I wasn't allergic | ...I would do anything... | Literally anything.

Мовленнєвий потік в інтерв'ю можна схарактеризувати як більш «гладкий» порівняно із ситуацією на кухні ресторану.

Торкаючись мелодійних характеристик, зазначимо на низьку тональну варіативність як в плані реалізації ядрових компонентів висловлювань, так і в плані оформлення передтермінальної частини синтагми. Наприклад:

Add 'ginger; | put the soy sauce; | add to pan

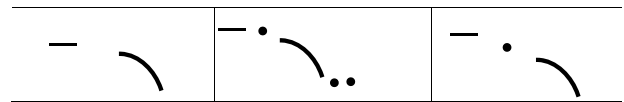

Рис. 1. Інтонаграма вищенаведеної фрази

Як бачимо з наведеного прикладу, фраза складається з трьох синтагм, кожна синтагма оформлена спадним завершенням. Переважає низький спадний тон, який оформлюється, як правило, суворі категоричні висловлювання. Як показали результати дослідження, спадний тон склав найбільшу частину термінальних тонів в мовленні шеф-кухаря Майкла Саймона в ситуації приготування страв на кухні ресторану. Однак, зазначимо, що реалізація спадного тону в мовленні Майкла Саймона у згаданій ситуації має різке звучання, і супроводжується підвищенням гучності.

У ситуації інтерв'ю, у мовленні шеф-кухаря переважає хвилеподібна та рівна шкали, які є типовими для американського варіанта англійської мови. У цій ситуації вживання хвилеподібної шкали можна пояснити емоційним, розслабленим станом мовця.

В інтерв'ю американський автор кулінарних книг Майкл Саймон розповідає як в його родині мати готувала обід і як він з нетерпінням чекав на цю подію.

For mum, | we're a Buckeye family | We all hated it when we actually did it

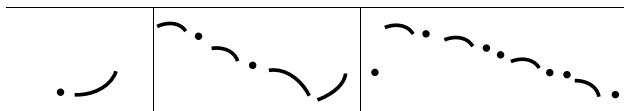

Рис. 2. Інтонаграма вищенаведеної фрази

У ситуації інтерв'ю більша частина ядрових тонів (термінальних тонів) оформлена спадним або висхідним тоном, які надають мовленню емоційного забарвлення. Використання рівного тону супроводжується паузами хезитації, але в мовленні Майкла паузи дуже короткі, а рівний тон не є сигналом незавершеності висловлювання, швидше просодичною особливістю американського варіанта англійської мови.

Темпоральні особливості в мовленні американського шеф-кухаря не відрізняються достатньо високим ступенем варіативності. У ситуації «на кухні ресторану» мовлення Майкла Саймона швидке, з використанням коротких пауз і маленькою паузальною насиченістю. Таке просодичне оформлення вказує на впевненість, категоричність у мовленнєвій поведінці.

У ситуації «інтерв'ю» швидкість мовлення можна схарактеризувати як помірною-швидке з використанням пауз середньої тривалості, що робить мовленнєвий потік зрозумілим, доступним для сприйняття.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Пропоноване дослідження присвячено аналізу просодичних ознак в мовленнєвому репертуарі американського шеф-кухаря Майкла Саймона, в різних ситуаціях спілкування – на кухні його ресторану «Roast» та на телебаченні в інтерв'ю з диктором.

Проведене фонетичне дослідження дозволило узагальнити такі результати: мовленнєва поведінка шеф-кухаря в ситуації приготування страв на кухні характеризується швидким темпом мовлення, домінуванням коротких пауз, складного терміналь-

ного тону та спадної шкали; членуванням мовлення на короткі за обсягом синтагми. Взаємодія таких просодичних ознак вказує на категоричний, впевнений тон мовлення й характеризує мовця в цій ситуації як впевненого у собі професіонала.

У ситуації інтерв'ю, мовленнєвий репертуар шеф-кухаря має варіативний характер, превалюють рівна та хвилеподібна шкали, які надають мовленню тонального забарвлення. Темп мовлення повільно-швидкий, з домінуванням пауз середньої тривалості. Такий просодичний репертуар свідчить про вміння мовця пристосовуватись до ситуації спілкування, реагувати на зауваження та жарти співрозмовника.

Перспективою дослідження може стати порівняльний аналіз мовленнєвої поведінки британського та американського шеф-кухарів у схожих ситуаціях спілкування.

Література:

- Чеснокова М. В. Просодическая динамика возрастных, гендерных и региональных групп англоязычной общности (инструментально-фонетическое исследование) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одесса, 2016. 18 с.
- Григораш В. С. Соціолінгвістичні особливості йоркширського діалекту (інструментально-фонетичне дослідження усного мовлення) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одеса, 2014. 21 с.
- Присяжнюк О. Я. Просодические особенности территориальных типов британского произношения : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одесса, 2003. 214 с.
- Карпова Д. М. Фонетичні характеристики регіонального мовлення носіїв валлійського варіанта англійської мови (інструментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одеса, 2018. 15 с.
- Костроміна О. В. Соціолінгвістичні особливості австралійського варіанта англійської мови (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі спонтанного мовлення) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одеса, 2015. 16 с.
- Лабов У. Отражение социальных процессов в языковых структурах. *Новое в лингвистике. Выпуск VII. Социолінгвістика* / под общ. ред. Н. С. Чомоданова. М. : Прогресс, 1975. С. 320–336.
- Лабов У. Исследование языка в его социальном контексте. *Новое в лингвистике. Выпуск VII. Социолінгвістика* / под общ. ред. Н. С. Чомоданова. М. : Прогресс, 1975. С. 96–182.
- Crystal D. English as a Global Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 224 p.
- Crystal D. The English Tone of Voice: Essays in Intonation, Prosody and Paralanguage. London : E. Arnold, 1975. 198 p.
- Crystal D., Davy D. Investigating English Style. London : Longman, 1969. 264 p.
- Корнеласва Є. В. Варіативність професійних просодичних особливостей мовлення (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі інтерв'ю з політиками, акторами, дикторами телебачення) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одеса, 2015. 18 с.
- Валігура О. Р. Лінгвокогнітивні і комунікативні основи фонетичної інтерференції (експериментально-фонетичне дослідження англійського мовлення українців) : автореф. дис. ... докт. филол. н. : 10.02.04, 10.02.15. Київ, 2010. 32 с.
- Федорів Я. Р. Соціокультурний аспект просодичної організації висловлювань-невдоволень (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійського мовлення) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 Київ, 2000. 248 с.
- Бровченко Т. А., Волошин В. Г., Григорян Н. Р., Музя Е. М., Олинчук В. В. Методы обработки результатов экспериментально-фонетических исследований речи и их лингвистическая интерпретация. Одесса, 2011. 186 с.
- Бровченко Т. А. Метод статистического анализа в фонетических исследованиях. Одесса : Одесский гос. ун-т им. И. И. Мечникова, 1976. 100 с.
- Таранец В. Г. Энергетическая теория речи. Одесса, 2014. 186 с.
- Петлюченко Н. В. Харизматика: мовна особистість і дискурс. Одеса : Астропринт, 2009. 464 с.
- Brazil D. The Communicative Value of Intonation in English. Cambridge : CUP, 1997. 188 p.
- Wells J. C. Accents of English. L. : CUP, 1982. Vol. 2: The British Isles. 465 p.
- Trudgill P. Sociolinguistic Patterns in British English. London: Penguin Books, 1978. 144 p.
- Ковальчук О. К. Єдність просодичних та кінетичних засобів у мовленні шеф-кухарів (інструментально-фонетичне дослідження на матеріалі британських телевізійних кулінарних передач) . автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одеса, 2015. 21 с.
- IDEA – International Dialects of English Archive. Режим доступу: <https://www.dialectsarchive.com/>
- Джери Д., Джери Дж. Большой толковый социологический словарь. Режим доступу: <http://voluntary.ru/dictionary/567>.
- Online Dictionary of Social Sciences. URL: <http://bitbucket.icaap.org>
- Стеріополо О. І. Система принципів і засобів організації фонетичного дослідження підготовленого і спонтанного мовлення. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*. Т. 17. № 8. Київ, 2014. С. 176–186.

Bondarenko O. Procedic portrait of a chef in different communication situations

Summary. This article aims to determine the speech behavior of the American chef Michael Simon in different communicative situations in order to determine the role of prosodic techniques in the formation of his speech portrait. The article examines the main characteristics of individual professional status, highlights the place of the profession in the social status of the speaker, conducts a perceptual experimental analysis, and establishes prosodic markers of the chef's professional speech.

The conducted research made it possible to determine the speech repertoire of Michael Simon, a set of prosodic symbols that the speaker chooses according to the communicative situation and communication style.

Conducted phonetic studies allow us to summarize the following results: the speech behavior of chefs in the case of cooking in the kitchen is characterized by speech speed, short pauses, complex tones, descending sound scales, and the division of speech into short syntaxes. This interaction of prosodic symbols implies a clear, confident tone and characterizes the speaker in this situation as a confident professional.

In an interview, the chef's speech repertoire is diverse, even, wavy scales that add a tonal color to the speech prevail. The rhythm of the speech is slow-fast, pauses of medium duration prevail. Such a rhythmic repertoire demonstrates the speaker's ability to adapt to the communicative situation and respond to the interlocutor's remarks and jokes.

Key words: chef, prosodic, communicative, situation, profession, speech, repertory.